

PREPOVEDANE DROGE V SLOVENSKIH MNOŽIČNIH MEDIJAH ILLICIT DRUGS IN SLOVENE MASS MEDIA

Andreja Drev¹, Maja Sever², Tanja Kamin^{1,3}

Prispelo: 13. 10. 2005 - Sprejeto: 11. 1. 2006

Izvirni znanstveni članek
UDK 316.77:613.83

Izvleček

Namen: Namen prispevka je prikazati, kako pogosto se prepovedane droge obravnavajo v slovenskih medijih, kateri so glavni pobudniki za medijsko poročanje o prepovedanih drogah, kakšne vsebine sporočil, povezane s prepovedanimi drogami, slovenski mediji posredujejo javnosti ter kakšno vlogo imajo zdravstvene organizacije pri vplivanju na oblikovanje sporočil o prepovedanih drogah v Sloveniji.

Metode: V proučevanem obdobju je bilo zbranih 360 prispevkov o prepovedanih drogah, ki so bili sistematično spremljani v dvanajstih slovenskih množičnih medijih. V okviru analize so bile uporabljene osnovne tehnike opisne statistične analize, dopolnjene s statističnimi testi. Analiza je bila izpeljana z statističnim paketom SPSS.

Rezultati: Kar 79,4 % prispevkov o prepovedanih drogah je nastalo na pobudo zunanjih akterjev, med katerimi so vodilne nevladne organizacije (19,4 %); na pobudo zdravstvenih organizacij je bilo napisanih 17,5 % prispevkov o prepovedanih drogah. Največ prispevkov o prepovedanih drogah se uvršča v vsebinsko področje preventive (16,4 %); prispevki, nastali na pobudo zdravstvenih organizacij, se uvrščajo v vsebinsko področje »mladi in droge«. Avtorji prispevkov o prepovedanih drogah so najpogosteje novinarji dopisniki (27,8 %); prispevki o prepovedanih drogah so objavljeni v rubrikah regijske novice (23,6 %) in kronika (19,2 %). 50 % prispevkov o prepovedanih drogah je bilo napisanih v novinarskem žanru poročilo.

Zaključki: Množični mediji prepovedane droge ne uvrščajo med teme, ki naj bi si v javnosti pridobile prednostni status. Pogosto množični mediji prepovedane droge in uporabnike drog kriminalizirajo. Novinarski prispevki pozitivne vidike neuporabe drog ali druge vidike, pomembne za preventivo, ne izpostavljajo.

Ključne besede: prepovedane droge, množični mediji, novinarski prispevek, zdravstvena organizacija

Original scientific article
UDC 316.77:613.83

Abstract

Aim: The purpose of the article was to establish the frequency of Slovene media reports on illicit drugs, as well as to identify the main initiators of media coverage of illicit drugs and to determine the influence of health institutions on the information provided.

Method: During the period studied, we collected 360 articles on illicit drugs published in twelve selected Slovene mass media. Basic techniques of descriptive statistical analysis and statistical significance tests were used. The articles were analysed using the SPSS statistical package.

Results: The publication of as many as 79.4 % of articles about illicit drug use was urged by non-media individuals and institutions, most frequently by non-governmental organizations (19.4 %) and health care institutions (17.5 %). Drug prevention was the subject area addressed by most articles (16.4 %); most contributions encouraged by health care organizations fell into the category "teenagers and drugs". Articles on illicit drugs were most frequently written by corresponding journalist and reporters (27.8 %) and appeared in regional news (23.6 %) and crime pages (19.2 %). As for the journalistic genre, 50 % of articles about illicit drugs were reports.

¹Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Trubarjeva 2, 1000 Ljubljana

²Statistični urad Republike Slovenije, Vožarski pot 12, 1000 Ljubljana

³Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana

Kontaktni naslov: e-pošta: andreja.drev@ivz-rs.si

Conclusions: *Mass media do not see illicit drug problem as a high-priority health issue, and tend to criminalize illicit drugs and drug users. Articles on illicit drugs place insufficient emphasis on effects of drug-free lifestyles and on other aspects relevant to drug use prevention.*

Key words: illicit drugs, mass media, journalistic article, health organisation

1 Uvod

Po teoriji o medijskem prednostnem tematiziranju (ang. *agenda-setting theory*) množični mediji odločilno vplivajo na zaznavanje javnosti, kako družbeno pomembne so določene teme, o katerih temah je smiselno razpravljati in na kakšen način naj se o njih razpravlja (1). Na to, kaj in kako mediji objavljajo, pa vplivajo številni akterji (2). V primeru socialnih in zdravstvenih tem so to najpogosteje službe za odnose z javnostjo, državne ustanove, nevladne organizacije, interesne skupine, manj pogosto so pobudniki novinarji ali uredniki sami. Namen prispevka je prikazati, kako pogosto se prepovedane droge obravnavajo v slovenskih medijih, kateri so glavni pobudniki za medijsko poročanje o prepovedanih drogah v Sloveniji in kakšne vsebine sporočil, povezane s prepovedanimi drogami, slovenski mediji posredujejo javnosti. Posebno pozornost bomo namenili vlogi zdravstvene organizacije pri vplivanju na oblikovanje informacij in sporočil o prepovedanih drogah v Sloveniji.

2 Metoda

V obdobju enega leta, od 1. januarja 2004 do 31. decembra 2004, smo zbirali novinarske prispevke o prepovedanih drogah v dvanajstih slovenskih medijih, ki so bili pod geslom mamila/narkomanija zajeti v kliping, ki ga za Inštitut za varovanje zdravja RS pripravljala specializirana agencija. Sistematično smo spremljali naslednje medije: Delo, Dnevnik, Večer, Slovenske novice, Gorenjski glas, Primorske novice, Jana, Mladina, TV Slovenija, POP TV, Radio Ognjišče in Radio Slovenija. V izbor smo skušali zajeti različne tipe medijev, tako nacionalne kot regionalne, tiskane in elektronske, javne in komercialne, klasični in revijalni tisk, resne in rumene medije. Pri elektronskih medijih (radio, televizija) smo spremljali objave v osrednjih dnevnoinformativnih oddajah.

V okviru analize smo uporabili osnovne tehnike opisne statistične analize. Enota analize je bil en novinarski prispevek o prepovedanih drogah, preučevane spremenljivke pa: pobudnik za prispevek, avtor

prispevka, vsebina prispevka, žanr prispevka, pozicija prispevka v mediju ter vir prispevka.

V referenčnem obdobju je bilo zbranih 360 prispevkov. Za podajanje statistične značilnosti rezultatov je bil uporabljen χ^2 test, ki se nanaša na testiranje ničelne hipoteze, da sta proučevana kategorialna atributa medsebojno neodvisna. Majhna p vrednost (≤ 0.50) nakazuje, da med proučevanima atributoma obstaja določena korelacija, ne nakazuje pa moči in smeri njune povezanosti. Zato smo analizo dopolnili še s *Cramer's V* testom, ki nam poleg statistične značilnosti posreduje tudi informacijo o moči povezanosti. Celotna analiza je bila izpeljana s pomočjo statističnega paketa SPSS.

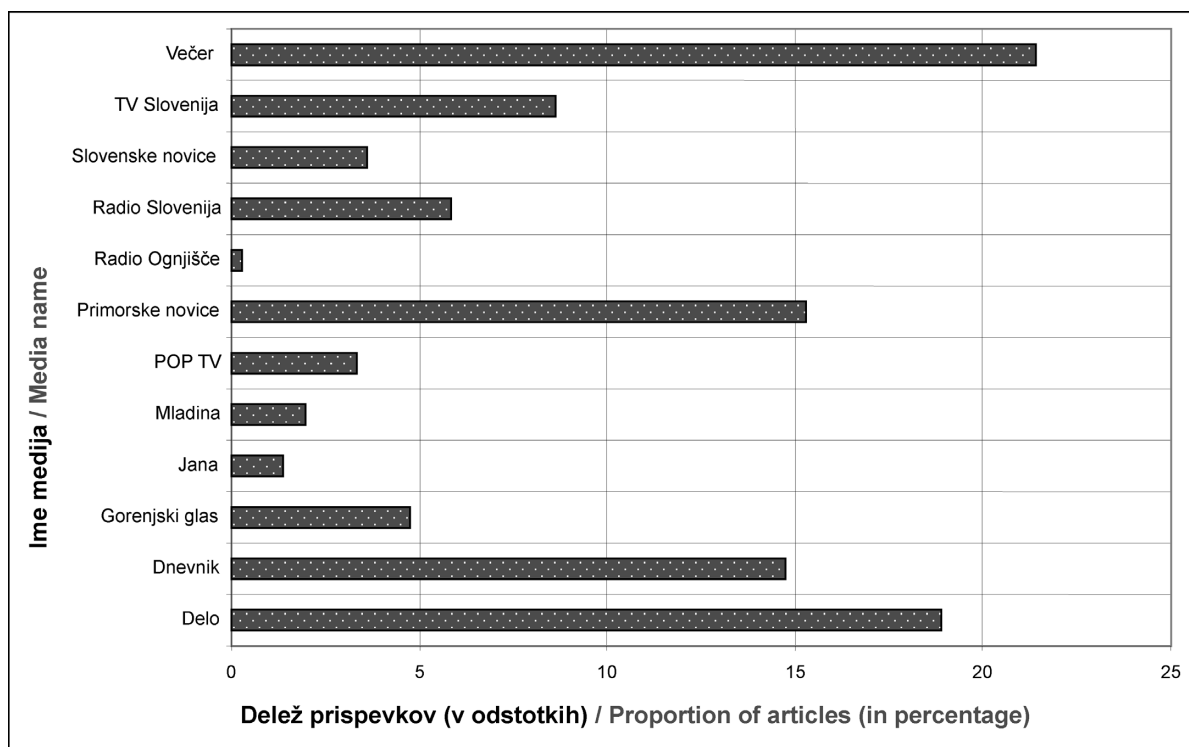
3 Rezultati in diskusija

3.1 Pogostost objave prispevkov o prepovedanih drogah v posameznih medijih

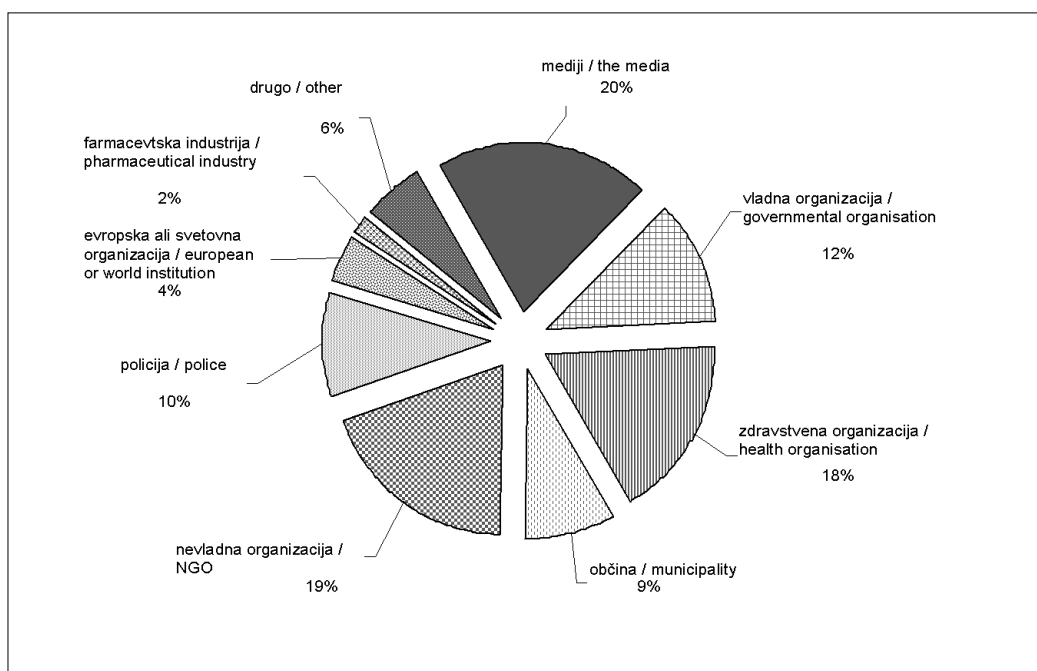
Od skupaj 360 prispevkov, ki so bili objavljeni v dvanajstih opazovanih medijih v letu 2004, je bil največji delež (21,4 %) prispevkov o prepovedanih drogah objavljen v nacionalnem časopisu Večer, sledita nacionalni časopis Delo (18,9 %) in regijski časopis Primorske novice (15,3 %). Najmanj prispevkov s področja prepovedanih drog sta imela revija Jana in Radio Ognjišče. V osrednji dnevnoinformativni oddaji Radia Ognjišče je bil leta 2004 objavljen zgolj en prispevek o prepovedanih drogah (Slika 1).

3.2 Pobudnik novinarskega prispevka

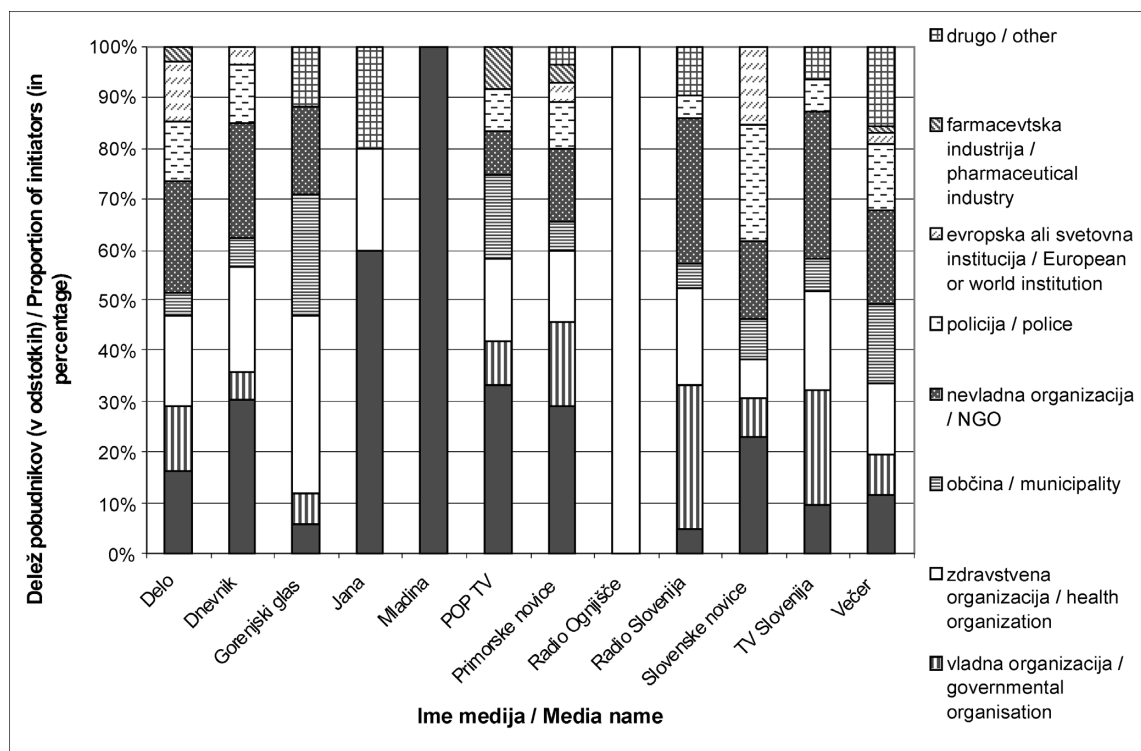
Na področju prepovedanih drog deluje vrsta akterjev, ki s posredovanjem informacij vplivajo ali skušajo vplivati na množične medije in njihov izbor vsebin za objavo. V raziskavi smo ugotavljali, kateri pobudniki so s posredovanjem informacij, pripravo medijsko zanimivih dogodkov ipd. najpogosteje vplivali na objavo prispevkov o prepovedanih drogah v opazovanih medijih. Rezultati so pokazali, da je kar 79,4 % prispevkov o prepovedanih drogah nastalo na pobudo zunanjih akterjev in le 20,6 % prispevkov na pobudo

Slika 1. Odstotni delež prispevkov o prepovedanih drogah po posameznih medijih (N=360).
Figure 1. Percent share of articles about illicit drugs, by individual media (N=360).

Slika 2. Odstotni delež prispevkov o prepovedanih drogah po posameznih pobudnikih (N=360).
Figure 2. Percent share of articles about illicit drugs, by initiators (N=360).

Slika 3. Struktura pobudnikov prispevka o prepovedanih drogah po posameznih medijih, v katerih je bil prispevek objavljen (N=360).

Figure 3. Structure of article initiators, by individual media (N=360).

množičnih medijev samih oziroma novinarjev in urednikov. 19,4 % prispevkov je bilo objavljenih na pobudo nevladnih organizacij, 17,5 % pa na pobudo zdravstvenih organizacij. Med zdravstvenimi organizacijami najbolj izstopa Inštitut za varovanje zdravja RS (IVZ), saj je bilo na njegovo pobudo objavljenih 11,4 % vseh prispevkov o prepovedanih drogah. 11,9 % prispevkov je nastalo na pobudo organizacij v sklopu državne uprave in vlade ter 10,0 % prispevkov na pobudo policije (Slika 2).

Podatki v zgornji tabeli kažejo, kakšni so deleži posameznih pobudnikov za novinarske prispevke o prepovedanih drogah v proučevanih medijih. Porazdelitve so podobne pri vseh medijih, razen pri Jani in Mladini, kjer so novinarji sami odločilni pobudnik za pisanje o drogah. Glede na to, da gre za tednik in mesečnik z razširjenimi novinarskimi prispevki je to pričakovano. Podatka v primeru radia Ognjišče ne moremo komentirati, ker gre le za en prispevek. Zdravstvene organizacije so kot pobudnik prispevkov o prepovedanih drogah v večjem deležu zastopane le pri regionalnem časopisu Gorenjski glas.

3.3 Vsebinska področja

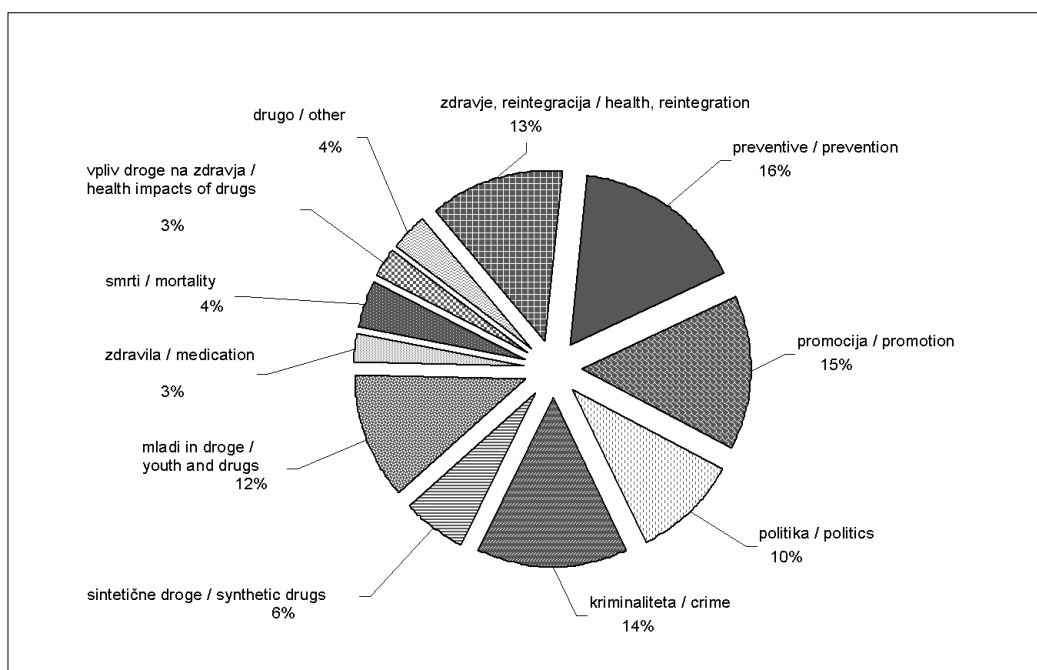
Iz vidika vsebine smo prispevke razvrstili v enajst kategorij, in sicer v kategorijo *zdravljenje, reintegracija* smo uvrščali prispevke o različnih načinih in programih zdravljenja uporabnikov prepovedanih drog ter njihovega ponovnega uvajanja v družbo (npr. metadonski programi, detoksikacija, zdravljenje v komuni ...); v kategorijo *preventiva* smo uvrščali prispevke o različnih preventivnih dejavnostih na področju prepovedanih drog (npr. pobiranje uporabljenih igel, izvajanje preventivnih programov v šolah...); v kategorijo *promocija* smo uvrščali prispevke o dogodkih, ki so spodbujali zdrav način življenja, šport, umetnost kot alternativo uporabe prepovedanih drog; v kategorijo *politika* smo uvrščali prispevke o zakonskih predlogih, vladnih programih itn. na področju prepovedanih drog; v kategorijo *kriminaliteta* smo uvrščali prispevke o trgovini s prepovedanimi drogami, o zasegih in drugih kaznivih dejanjih, povezanih s prepovedanimi drogami (npr. tatvina pod vplivom prepovedanih drog); v kategorijo *sintetične droge* smo uvrstili prispevke o izdelavi, uživanju, nevarnostih sintetičnih drog; v kategorijo *mladi in droge*

smo uvrstili prispevke o raziskavah, razpravah, problemih glede uporabe in razširjenosti prepovedanih drog med osnovnošolci in dijaki; v kategorijo *zdravila* smo uvrstili prispevke o zdravilih, cepivih, s katerimi se zdravi ali naj bi se zdravila odvisnost od prepovedanih drog; v kategorijo *smrti* smo uvrstili prispevke o smrtnih primerih zaradi uporabe prepovedanih drog; v kategorijo *vpliv droge na zdravje* pa prispevke o razvoju odvisnosti, o vplivu prepovedanih drog na fizično in duševno zdravje posameznika; v kategorijo *drugo* pa smo uvrstili prispevke, ki jih nismo mogli uvrstiti v eno od prej naštetih kategorij. Nekatero prispevke bi sicer lahko uvrstili v več prej naštetih vsebinskih kategorij, vendar smo te prispevke uvrstili v posamezno kategorijo glede na prevladujočo vsebino.

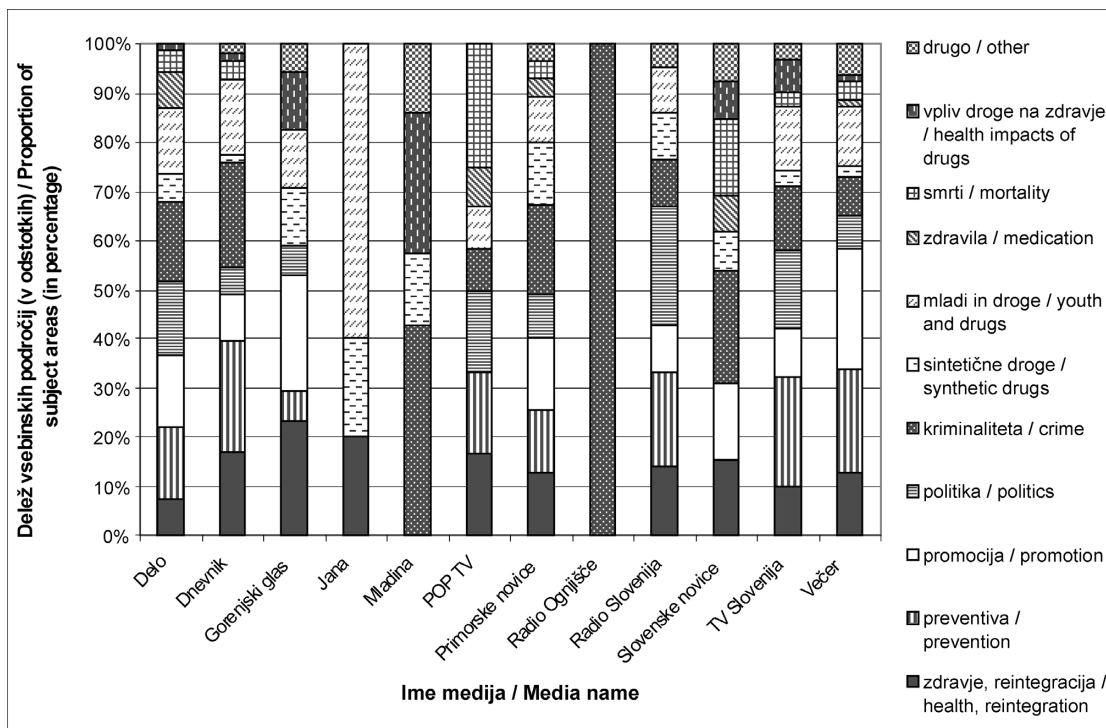
Pregled prispevkov o prepovedanih drogah po posameznih vsebinskih področjih (Slika 4) pokaže, da so prevladovala vsebine s področij preventiva (16,4 %), promocija (14,7 %), kriminaliteta (14,4 %), zdravljenje in reintegracija (12,8 %) ter mladi in droge (11,9 %). Na podlagi pregleda vsebinskih področij prispevkov o prepovedanih drogah po posameznih medijih (Slika 5) lahko zaključimo, da je bilo v Delu, Slovenskih novicah, Primorskih novicah in Mladini največ objavljenih

prispevkov o prepovedanih drogah v sklopu vsebinskega področja kriminaliteta, v Dnevniku in na Televiziji Slovenija z vsebinskega področja preventive, v Večeru in Gorenjskem glasu je bilo največ prispevkov z vsebinskega področja promocija, v Gorenjskem glasu so bili poleg tega v enaki meri objavljeni tudi prispevki s področja zdravljenja in reintegracije. Radio Slovenija je največ objavljala prispevke s področja politike, POP TV o smrtih zaradi prepovedanih drog, Jana pa o mladih in prepovedanih drogah.

Na podlagi križne analize vsebinskega področja prispevka o prepovedanih drogah in pobudnika prispevka lahko s statistično značilnostjo ($p=0,000$) trdimo, da sta vsebinsko področje in pobudnik prispevka o prepovedanih drogah v znatni povezavi ($Cramer's V=0.465$). Iz Slike 6 je razvidno, da so nevladne organizacije najpogosteje dajale pobudo za prispevke o preventivi na področju prepovedanih drog, zdravstvene organizacije za prispevke o mladih in drogah, organizacije v okviru državne uprave in vlade o politiki na področju prepovedanih drog ter policija o kriminaliteti na področju prepovedanih drog.

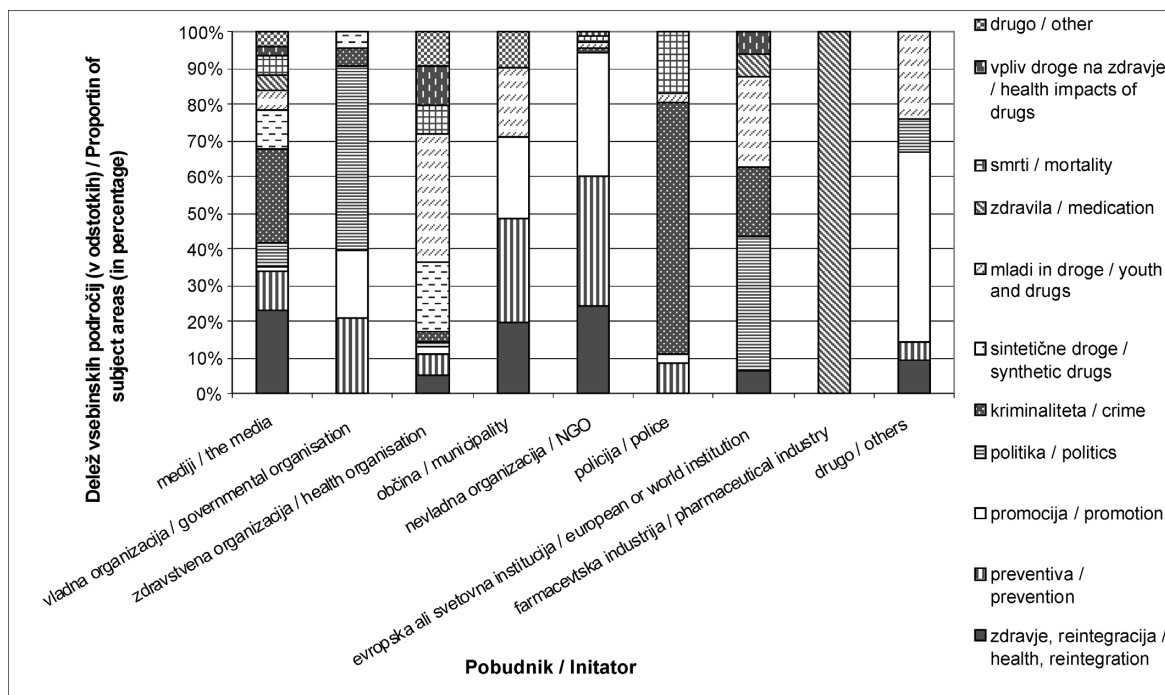

Slika 4. Odstotni delež prispevkov o prepovedanih drogah po posameznih vsebinskih področjih (N=360).
Figure 4. Percent share of articles about illicit drugs, by subject area (N=360).

Slika 5. Odstotni delež vsebinskih področij prispevkov o prepovedanih drogah po posameznih medijih, v katerih je bil prispevek objavljen (N=360).

Figure 5. Percent share of subject areas presented in articles on illicit drugs, by individual media (N=360).

Slika 6. Odstotni delež vsebinskih področij po posameznih pobudnikih (N=360).

Figure 6. Percent share of topics addressed, by initiators (N=360).

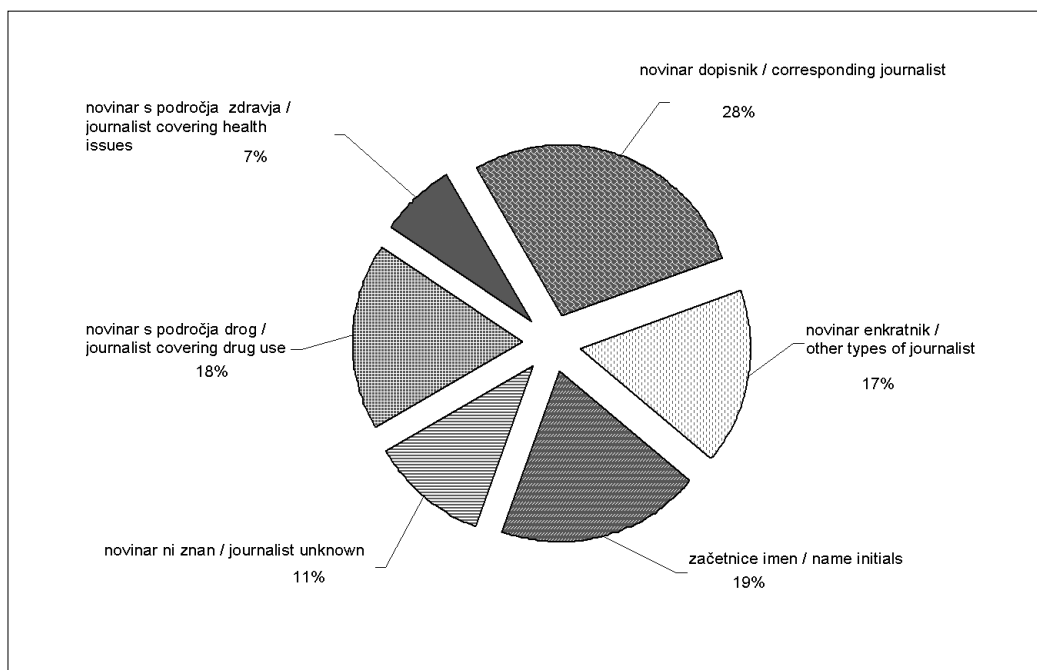
3.4 Avtor prispevka

Pri večini večjih oziroma finančno močnejših množičnih medijev posamezna področja, kot so gospodarstvo, zdravstvo, kultura ..., pokrivajo novinarji, ki so se usmerili oziroma specializirali za posamezno področje. Po Zakonu o preprečevanju uporabe prepovedanih drog in obravnavi uživalcev prepovedanih drog (ZPUPD, Uradni list RS, št. 98/1999) problematiko prepovedanih drog v Republiki Sloveniji pokriva več sektorjev: Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za pravosodje, Ministrstvo za notranje zadeve ter Ministrstvo za obrambo. Iz zakona je razvidno, da je posebna vloga namenjena dvema ministrstvoma, in sicer Ministrstvu za zdravje in Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (ZPUPD 7. člen, 9. člen, 10. člen, 11. člen, 15. člen, 16. člen, 17. člen, 18. člen, 23. člen.) (3). Zaradi posebne vloge ministrstva za zdravje in s stališča javnega zdravja nas je zanimalo, v kolikšni meri področje prepovedanih drog pokrivajo novinarji s področja zdravstva, zlasti če imajo mediji novinarje, ki so se specializirali za področje prepovedanih drog.

Podatki kažejo, da o prepovedanih drogah najpogosteje poročajo novinarji dopisniki (27,8 %), sledijo prispevki, pod katerimi so navedene le začetnice imena in priimka

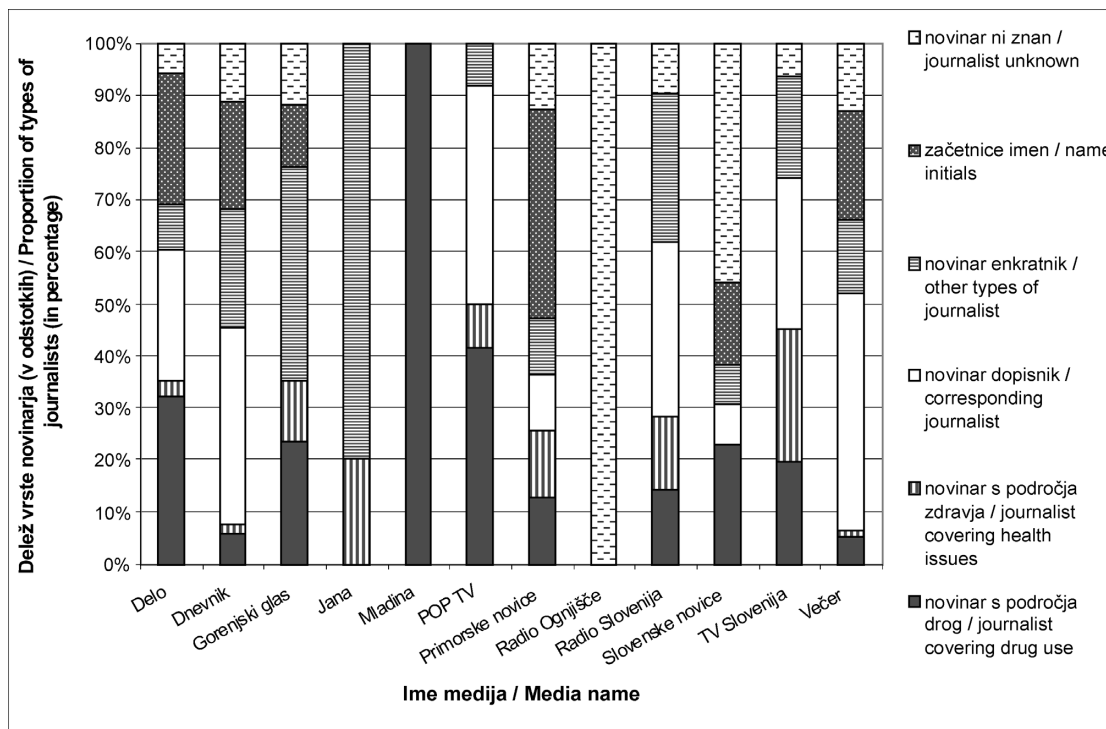
novinarja (19,4 %), le 17,8 % prispevkov s področja prepovedanih drog so napisali novinarji, ki to področje stalno spremljajo. 16,7 % prispevkov so napisali novinarji, ki področja prepovedanih drog ne pokrivajo (slednje smo označili z imenom novinar enkratnik), kar 11,1 % prispevkov o prepovedanih drogah pa je bilo objavljenih brez navedbe novinarja ali njegovih začetnic (Slika 7). Novinarji s področja zdravja pa so avtorji le 7,2 % prispevkov o prepovedanih drogah.

Pregled avtorjev prispevkov po posameznih medijih (Slika 8) pokaže, da pri Mladini in Delu prevladujejo prispevki o prepovedanih drogah, katerih avtorji so novinarji s področja drog, pri Večerju, Dnevniku, Radiu Slovenija in Televiziji Slovenija so avtorji prispevkov o prepovedanih drogah predvsem dopisniki, pri televiziji POP TV prispevke o prepovedanih drogah v enaki meri pripravljajo dopisniki in novinarji s področja drog, pri Gorenjskem glasu in Jani te prispevke pripravljajo t.i. novinarji enkratniki, v Primorskih novicah prevladujejo prispevki z začetnicami imen, pri Slovenskih novicah pa prevladujejo prispevki, pri katerih novinar ni znan. Čeprav lahko večino člankov o prepovedanih drogah (71,1 %) opredelimo kot avtorske članke, je le 28,9 % objavljenih prispevkov sporočil za javnost. Le pri Mladini in Jani novinarji pri pisanju prispevka uporabljajo predvsem lastne vire. Pri vseh drugih medijih avtorji prispevkov črpajo iz zagotovljenih virov (Slika 9).

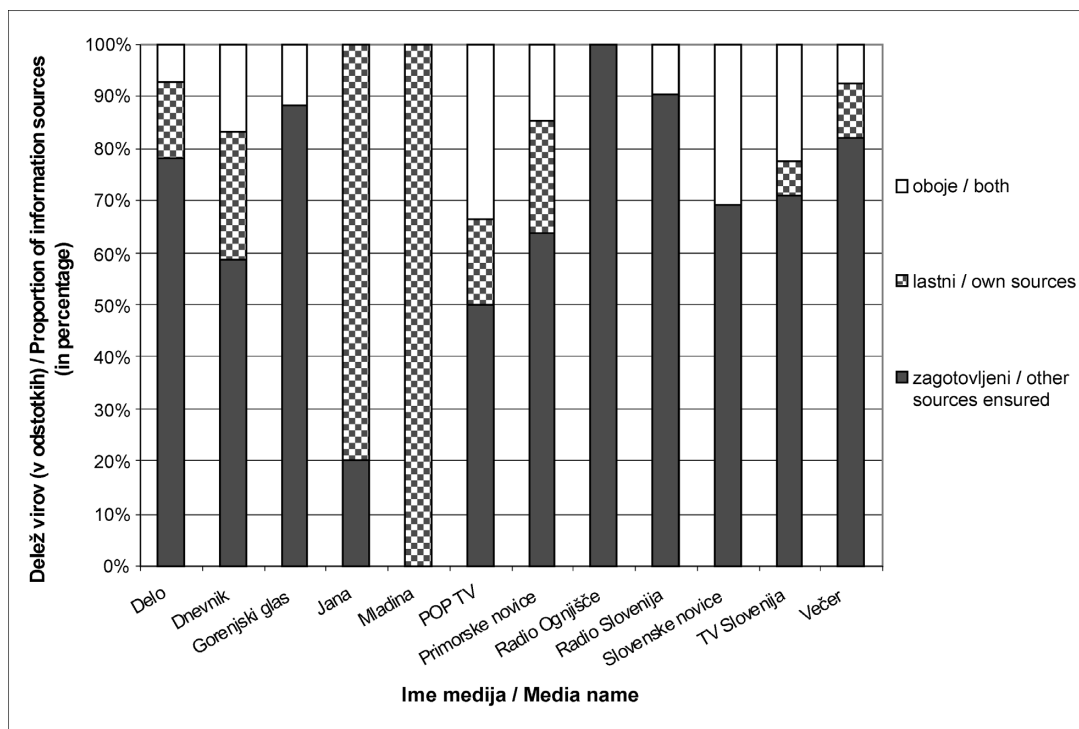

Slika 7. Prispevki o prepovedanih drogah po novinarju (N=360).

Figure 7. Articles on illicit drugs, by type of journalist (N=360).

Slika 8. Odstotni delež vrste novinarja po posameznih medijih (N=360).
 Figure 8. Percent share of types of journalist, by individual media (N=360).

Slika 9. Odstotni delež virov po posameznih medijih (N=360).
 Figure 9. Percent share of information sources, by individual media (N=360).

3.5 Stran oziroma rubrika, v kateri je objavljen prispevek

Prispevki o prepovedanih drogah se le redko pojavljajo v posebnih rubrikah, ki so namenjene zdravju, skoraj 70 % prispevkov se pojavlja na straneh, ki so namenjene manj pomembnim novicam, in sicer v rubrikah, kot so regijske novice (23,6 %), kronika (19,2 %), po različnih drugih straneh, kot npr. zadnja stran, zanimivosti, ostalo, je objavljenih 26,4 % prispevkov (Slika 10). V rubrikah, ki so namenjene najpomembnejšim dnevnim novicam, je bilo objavljenih 30,3 % prispevkov, vendar je pri tem potrebno poudariti, da smo vse prispevke, objavljene v elektronskih medijih (televizija, radio) uvrstili v rubriko dnevnih novic, saj kliping, iz katerega smo zajemali prispevke, ni vseboval podatka, v katerem delu oddaje je bil posamezen prispevek objavljen.

Križna analiza vrste novinarja in vrste medijev (Slika 11), ki je poročal o prepovedanih drogah, je pokazala, da sta vrsta novinarja in vrsta medija kot atributa prispevka o prepovedanih drogah statistično značilno ($p=0.006$) povezana, njuna povezanost pa je močna ($Cramer's V=0.509$). Pokaže se, da so v vseh opazovanih elektronskih medijih vsaj 50 % ali več objavljenih prispevkov o prepovedanih drogah pripravili novinarji dopisniki in t.i. novinarji enkratniki. Iz tega

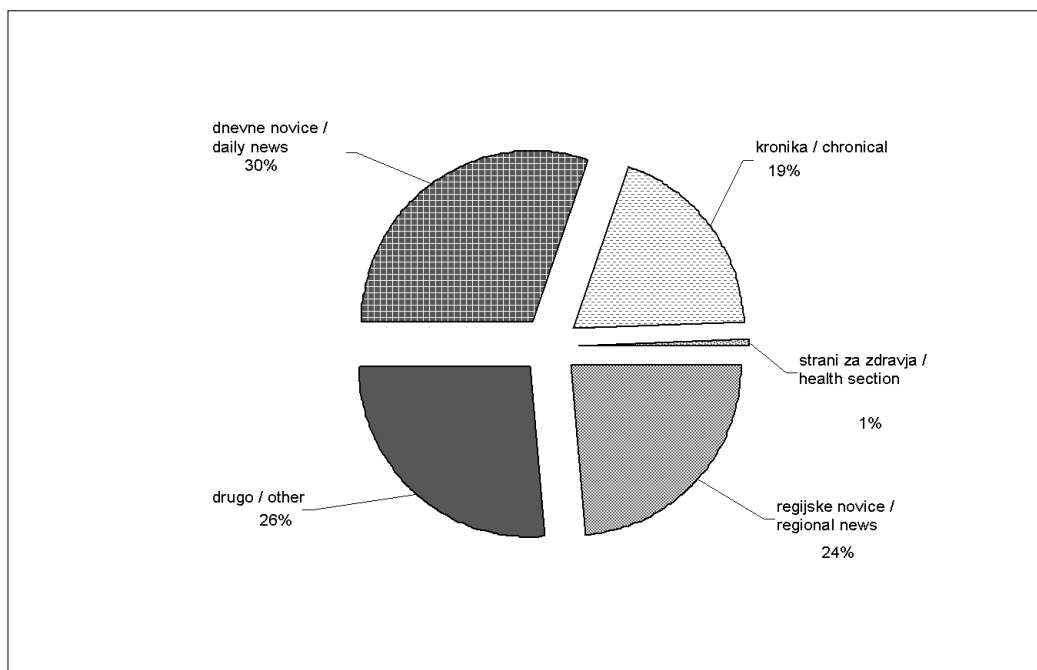
lahko sklepamo, da v elektronskih medijih vsi prispevki o prepovedanih drogah niso bili objavljeni med najpomembnejšimi dnevnimi prispevki.

3.6 Žanr

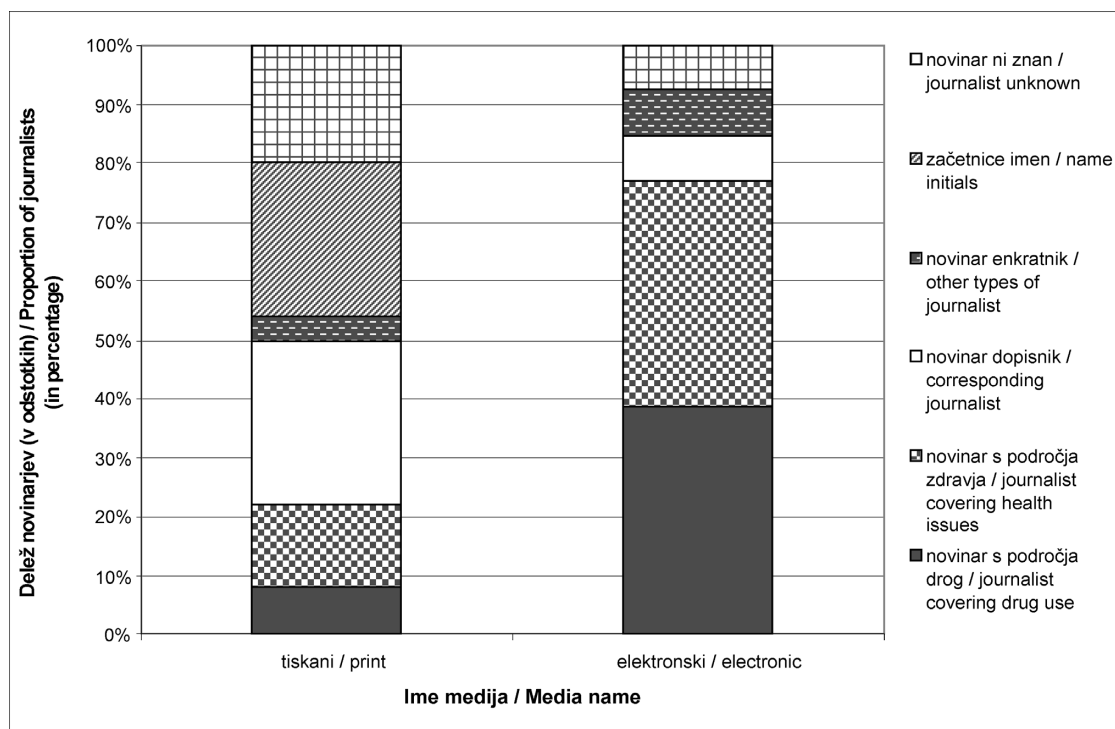
Novinarski žanr je tip novinarskega diskurza, za katerega je značilna določena tipična forma, v kateri je upovedena določena snov (predmet), ki je tipsko strukturirana in izražena z zanjo tipičnimi jezikovnimi sredstvi (4).

Z vidika novinarskega žanra smo zbrane prispevke razvrščali v šest skupin. Tako smo žanre, kot so kratka vest, razširjena vest in naznanilo, uvrstili v skupino vest; običajno poročilo in komentatorsko poročilo smo uvrstili v skupino poročilo; v skupino reportaža smo uvrstili reporterske zgodbe in klasične reportaže; v skupino intervju smo uvrstili osebne in tematske intervjuje; v skupino komentar smo uvrstili običajni ali klasični komentar; v skupino članek pa preiskovalne članke.

Vest informira pretežno o preteklih dogodkih, ki so predvidljivi ali niso nepredvidljivi, ki so sami po sebi razumljivi, ki so po obsegu ožji, saj imajo sorazmerno

Slika 10. *Prispevki o prepovedanih drogah po poziciji prispevka v mediju (N=360).*
 Figure 10. *Articles about illicit drugs by their position in the media (N=360).*

Slika 11. Odstotni delež novinarjev po posamezni vrsti medija (N=360).
Figure 11. Percent share of types of journalists, by media type (N=360).

malo prvin, in so majhni ali manjši dogodki po velikosti. Vest odgovarja na štiri vprašanja: KJE je bil dogodek, KDAJ se je zgodil, KAJ se je zgodilo in KDO so bili nosilci dogajanja. Vest je sestavljena iz naslova in jedra. Razširjena vest se od kratke razlikuje po tem, da odgovarja še na nekatera druga vprašanja in ne le na osnovna štiri. Tako včasih pojasnjuje še vzroke dogodka ali nakazuje njegove posledice.

Poročilo obvešča o poteku dogajanja preteklih, praviloma predvidljivih dogodkov, večjih in po obsegu širših ter samih po sebi razumljivih tako, da poveže dejstva iz prve podatkovne sheme v dogajalski lok, ki zbudi pri naslovniku občutek bližine dogajanja in celovite informiranosti o tem, kaj se je zgodilo. Struktura poročila je enostavna, shema je sestavljena iz glave (naslov, podnaslov, pogosto vodilo) in jedra. Avtor je pretežno odsoten iz besedila in je najpogosteje nevtralen opazovalec dogajanja.

Reportaža uporablja stanje, situacije, ki so posledica nepredvidljivih in ne nepredvidljivih dramatičnih dogodkov z več prvini tako, da s pomočjo avtentične pripovedi in opisa ozračja, ljudi in odnosov z literarnimi sredstvi ukine distanco med naslovnikom ter krajem in časom dogajanja. Reportaža je zapleteno strukturirana in upovedena v tridelni shemi, ki ima za glavo uvod z

ekspozicijo, jedro z zapletom, vrhom in razpletom in zaključek, v katerem se izkaže poanta. Avtor je v tekstu nevtralen v vrednostnem smislu in izrazito prisoten z izvirnim slogom in uporabo posebnih, zaznamovanih jezikovnih sredstev.

Intervju je novinarski žanr, ki naslovnika informira o empatičnem dialogu med spraševalcem in vprašanim. Gre za globlji pogovor in za empatično vživljanje novinarja v intervjuvanca. Poznamo dve vrsti intervjujev: osebnostne, v katerih je v središču pozornosti za javnost zanimiva oseba, in tematske, v katerih poteka dialog zaradi osvetlitve in poglobitve za javnost pomembne tematike, za katero je intervjuvanec pristojen. Shema intervjuja je dvodelna, poleg glave ima uvod in jedro.

Komentar pojasnjuje ozadje večjega dogodka z večjim številom prvin, ki se po objavi v vesti naslovniku kaže kot nepredvidljiv in nedoumljiv, tako da dogodek umesti v logiko naravnega reda vzroka in posledic. Je enostavnejše strukturirana vrsta s klasično shemo: za glavo, ki nikoli nima vodila, sledi uvod s predstavitvijo dogodka, jedro z analizo njegovega ozadja (vzrokov), in zaključek s poanto ali napovedjo nadaljnega poteka zadeve. Sporočevalec je v tekstu prisoten s svojim mnenjem, ki ga mora argumentirati do tolike mere, da

v naslovniku zbudi občutek, da je logično, da se je zgodil prav ta dogodek, ki zdaj postane razumljiv.

Članek z analizo razmerij razloži družbeno pomembne pojave, procese in stanja tako, da odgovori na vrsto naslovnikovih vprašanj o tem predmetu in ustvari iluzijo, da po prebranem članku naslovnik ve o zadevi dovolj; da pozna različne poglede nanjo, da razume njen nastanek in razvoj. Z raziskovalno in analitično metodo se članek bliža znanstvenemu preučevanju, tudi njegova struktura je podobna strukturi znanstvenih besedil. Shema ima pod glavo, v kateri so pogosto nadnaslov, naslov in t.i. pritegnilo, uvod, jedro in zaključek. Jezik članka je stvaren, brez ekspresivnega izražaja, avtor je sicer v besedilu angažiran, a je od dogajanja distanciran (4).

Na osnovi splošnega pregleda prispevkov o prepovedanih drogah glede na novinarski žanr (Slika 12) ugotovimo, da je polovica prispevkov napisana v obliki poročil (50,0 %), sledijo vesti in razširjene vesti (22,8 %), šele na tretjem mestu so reportaže (10,0 %) in na četrtem mestu preiskovalni članki (9,7 %).

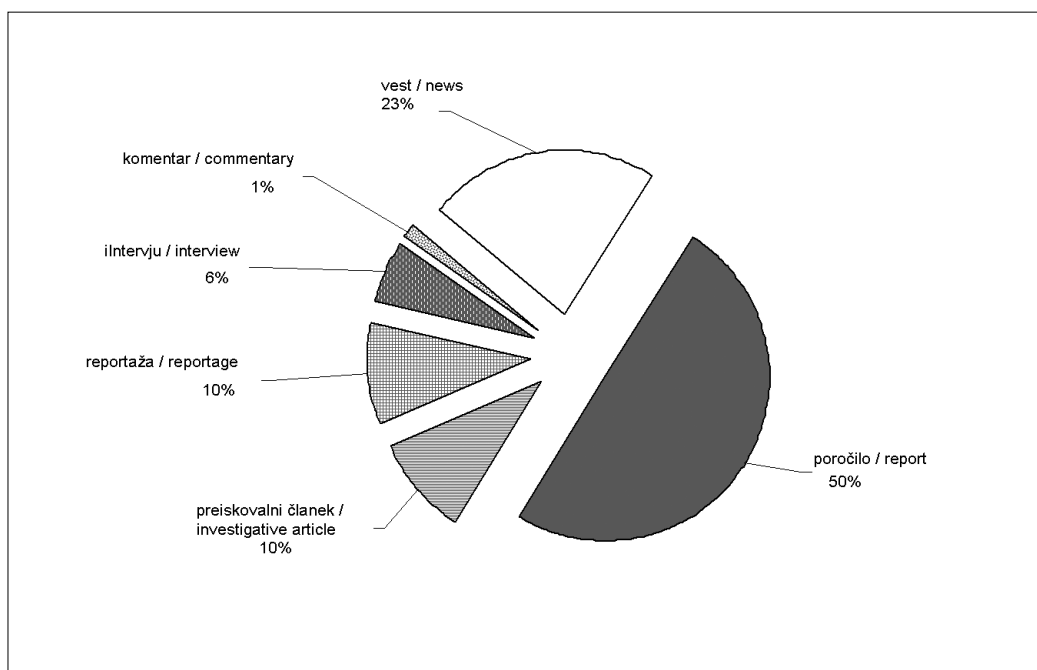
3.7 Sporočila zdravstvenih organizacij o prepovedanih drogah v množičnih medijih

Zdravstvene organizacije so eden od vodilnih pobudnikov za objavo prispevkov o prepovedanih drogah

v množičnih občilih, saj se med vsemi pobudniki uvrščajo na tretje mesto, in sicer za mediji in nevladnimi organizacijami, med zunanjimi pobudniki pa na drugo mesto, takoj za nevladnimi organizacijami. Če se osredotočimo le na prispevke, katerih pobudnik so bile zdravstvene organizacije, je bilo teh največ objavljenih v časopisih Delo, Dnevnik in Večer (Slika 13). Na osnovi zbranih podatkov lahko sklepamo, da množični mediji zaupajo zdravstvenim organizacijam glede informacij in sporočil, ki jih slednje posredujejo; tako mediji oziroma novinarji lastnih virov ne iščejo, ampak v večini primerov (82,5 %) uporabljajo vire, ki jih zagotavljajo zdravstvene organizacije. Podatek o avtorstvu prispevka kaže, da je skoraj polovica prispevkov, ki so nastali na pobudo zdravstvenih organizacij, sporočil za medije, od tega jih večino (86,7 %) prispeva IVZ.

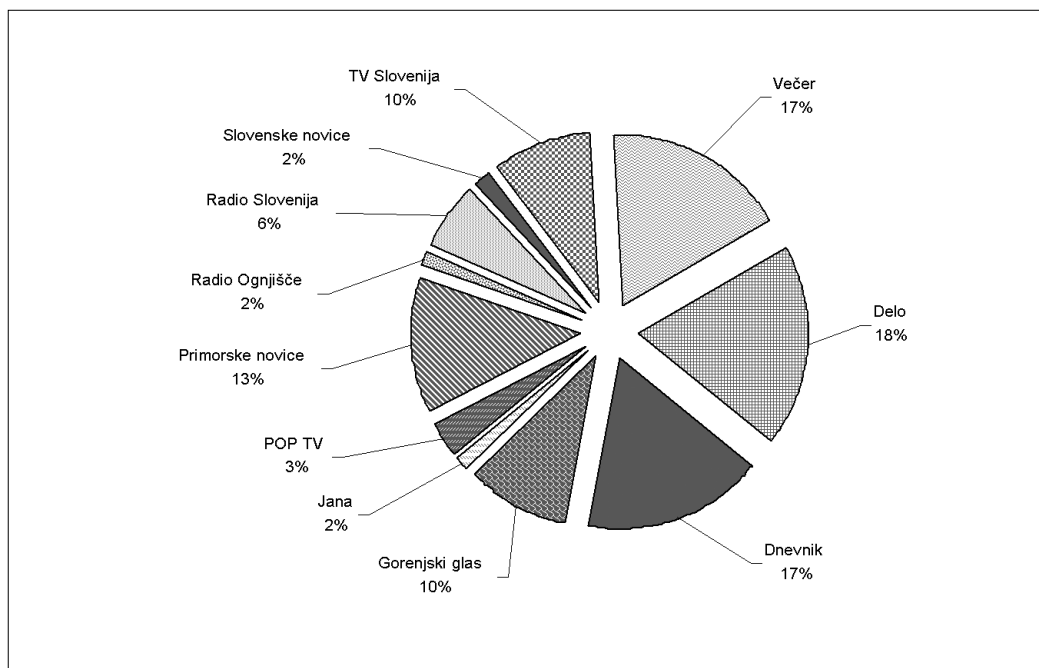
Vsebinsko področje, v katerega se uvrščajo prispevki, nastali na pobudo zdravstvenih organizacij, je najpogosteje *mladi in droge* (Slika 14). Najpogosteje uporabljeni žanr je poročilo (79,4 %), preiskovalni članek je uporabljen v zelo skromnem deležu (1,6 %), med novinarji, ki pišejo na pobudo zdravstvenih organizacij, pa prevladujejo novinarji dopisniki (23,8 %).

Če si med prispevki, nastalimi na pobudo zdravstvenih organizacij, ogledamo tiste, katerih pobudnik je IVZ, je slika nekoliko drugačna. Podatek o avtorstvu pokaže,

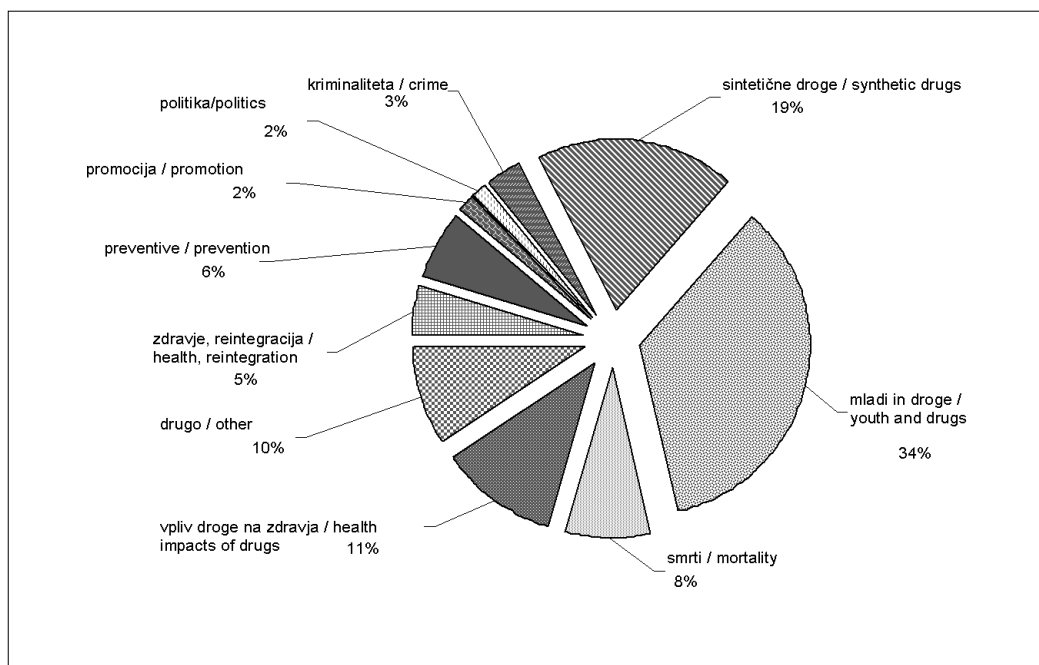
Slika 12. *Prispevki o prepovedanih drogah po vrsti žanra (N=360).*

Figure 12. *Articles about illicit drugs, by journalist genre (N=360).*

Slika 13. Prispevki o prepovedanih drogah na pobudo zdravstvenih organizacij po posameznem mediju (N=360).

Figure 13. Articles on illicit drugs whose publication was urged by health care organizations, by individual media (N=360).

Slika 14. Prispevki o prepovedanih drogah na pobudo zdravstvenih organizacij po posameznih vsebinskih področjih (N=360).

Figure 14. Articles on illicit drugs whose publication was encouraged by health organisations, by subject area (N=360).

da je večina prispevkov (63,4 %) sporočil za medije. Izrazita odstopanja se pokažejo še:

- pri novinarju, ki piše na pobudo IVZ, (prevladujejo novinarji s področja zdravja);
- pri vsebinskih področjih prevladujejo sintetične droge v 29,3 %, v enaki meri sledijo mladi in droge ter vpliv droge na zdravje, prispevkov o prepovedanih drogah, nastalih na pobudo drugih zdravstvenih organizacij, pa začuda ne najdemo v vsebinskem področju vpliv droge na zdravje;
- glede na stran oziroma rubriko, v kateri je prispevek objavljen so bili prispevki, nastali na pobudo IVZ, v več kot polovici primerov objavljeni v dnevnikih novicah, prispevki, nastali na pobudo drugih zdravstvenih organizacij, pa v okviru regijskih novic;
- glede na tip medija so prispevki, nastali na pobudo drugih zdravstvenih organizacij, objavljeni skoraj v celoti (95,5 %) v tiskanih medijih, medtem ko so prispevki, nastali na pobudo IVZ, objavljeni tako v tiskanih (70,7 %) kot elektronskih (29,3 %) medijih.

4 Razprava

Nekatere tuje raziskave na temo poročanja množičnih medijev o prepovedanih drogah dokazujejo, da množični mediji prepovedane droge in uporabnike prepovedanih drog pogosto kriminalizirajo (5). Tudi podatki naše raziskave kažejo podobno. Kar polovica v raziskavo zajetih medijev o prepovedanih drogah najpogosteje o drogah poroča v povezavi s kriminaliteto ali smrtjo.

Množični mediji prepovedane droge in z njimi povezano problematiko večinoma obravnavajo zelo površinsko in senzacionalistično, v rubrikah dnevnikih, regionalnih novic ali kroniki. Le redki prispevki so bolj poglobljeni in so namenjeni posredovanju uporabnih informacij o možnih zdravstvenih posledicah po zaužitju prepovedane droge. Zelo pogosto se prispevki osredotočijo le na negativni vidik uporabe prepovedanih drog in zelo redko na pozitivni vidik neuporabe prepovedanih drog (5, 6).

Naša raziskava je pokazala, da v Sloveniji množični mediji o prepovedanih drogah v večini primerov ne pišejo na lastno pobudo, ampak na pobudo zunanjih akterjev, med katerimi so vodilne nevladne organizacije. V skladu s pobudniki so tudi vsebinska področja, v katera smo uvrstili zasledovane prispevke o prepovedanih drogah. Leta 2004 so bili tako v medijih najpogosteje objavljeni prispevki z vsebinskih področij preventive, promocije in kriminalitete.

O prepovedanih drogah v večini primerov pišejo novinarji, ki se niso specializirali za to področje oz.

tega področja ne spremljajo redno, le 17,8 % prispevkov so napisali novinarji specialisti za področje prepovedanih drog. To dodatno pojasnjuje podatek, da se o prepovedanih drogah navadno piše le v obliki poročanja o sporočilih, ki jih novinarjem pripravijo nevladne, zdravstvene in druge organizacije. Prispevki o prepovedanih drogah so le redko objavljeni na straneh oz. v rubrikah, ki so namenjene najpomembnejšim dnevnim novicam, nahajajo se predvsem na regijskih straneh, v kroniki in na nerazporejenih straneh.

Zdravstvene organizacije so sicer pomemben zunanji pobudnik za prispevke o prepovedanih drogah, ki mu množični mediji kot viru informacij zaupajo. Vendar se prispevki, nastali na pobudo zdravstvenih organizacij, razen IVZ, uvrščajo le v eno vsebinsko področje »mladi in droge«, prispevkov s področij vpliva droge na zdravje, preventive in promocije pa skoraj nismo zasledili.

Poleg tega zdravstvene organizacije k pisanju prispevkov o prepovedanih drogah niso pritegnile novinarjev specialistov za prepovedane droge ali novinarjev s področja zdravja, med žanri ne zasledimo raziskovalnih člankov, prispevki na njihovo pobudo se pojavljajo predvsem na regijskih straneh in kot pobudnik niso uspešne v elektronskih medijih. Sporočila zdravstvenih organizacij v množičnih medijih so tako omejena le na statistične podatke in splošna opozorila o problemu prepovedanih drog med mladimi, konkretnih in praktično uporabnih opozoril o zdravstvenem tveganju pri uporabi prepovedanih drog skoraj ni.

Med zdravstvenimi organizacijami je IVZ najprodornejši pobudnik prispevkov o prepovedanih drogah. Prisoten je tako v tiskanih kot elektronskih medijih ter v rubrikah oziroma na straneh, ki so namenjene dnevnim novicam. Glede na področja in vsebino dela IVZ, ki daje pomemben poudarek krepitvi zdravja (Statut IVZ RS, 23. člen), pa ugotovimo, da IVZ niti v enem primeru ni pobudnik za prispevke z vsebinskih področij krepitve zdravja in preventive. Ob tem je treba opozoriti, da s stališča krepitve javnega zdravja komuniciranje prek množičnih medijev velja za osrednjo strategijo za sooblikovanje življenjskega sloga posameznikov. Tudi zato so množični mediji osrednjega pomena pri doseganju programskih smernic javnega zdravja (7).

5 Zaključki

Na podlagi analize zajetih podatkov smo ugotovili, da množični mediji prepovedane droge ne uvrščajo med teme, ki naj bi si v javnosti pridobile prednostni status. Pogosto množični mediji prepovedane droge in uporabnike drog kriminalizirajo pa tudi marginalizirajo.

Prispevki o prepovedanih drogah namreč nastajajo predvsem na pobudo zunanjih akterjev, najprodornejše med njimi so nevladne organizacije, ki morajo novinarje ustrezno motivirati za objavo prispevkov. Največkrat to storijo s pomočjo izpostavljanja negativnih sporočil, ki so z vidika pridobivanja pozornosti občinstva za medije najprivlačnejša. Novinarski prispevki pozitivne vidike neuporabe drog ali druge vidike, pomembne za preventivo, ne predstavljajo. Na ta način se droge in uporabniki drog še dodatno stigmatizirajo, če ne celo tabuizirajo. Novinarji se v temo drog ne poglobljajo, je ne raziskujejo, ampak o njej zgolj poročajo.

Organizacije - pobudniki medijizacije drog v množičnih medijih niso uspele prepovedanih drog opredeliti kot javnozdravstvene teme in, nacionalno družbeno vprašanje, temveč kot teme, ki zadevajo posamezne regije, zavode, društva in kriminalistiko.

Zahvala

Avtorice prispevka se zahvaljujemo Viliju Prodanu za dragoceno pomoč pri oblikovanju baze podatkov.

Literatura

1. McQuail, D. in S. Windahl. *Communication Models For the Study of Mass Communication*. London in New York: Longman. 1992.
2. Poler Kovačič M, Vplivi odnosov z mediji na novinarski sporočanje proces. *Teorija in praksa* 2002; 39: 766-785.
3. Urad za droge. *Zbirka zakonov in podzakonskih aktov povezanih s področjem drog*. Odmevi 2001; 1: 11-34.
4. Košir, M. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1988.
5. Drug Education and Prevention Information service. *Media Messages: A review of Drug Related Messages Reaching Young People*. Pridobljeno 12. 4. 2005 s spletne strani <http://www.drugscope.org.uk/uploads/projects/documents/messages.pdf>.
6. EMCDDA. *Summary of a feasibility study: Monitoring youth media as a new source of information for detecting, tracking and understanding emerging drug trends*. Pridobljeno 22. 4. 2005 s spletne strani <http://www.emcdda.eu.int/index.cfm?fuseaction=public.Content&nNodeID=1312&sLanguageISO=EN->
7. Kamin T. *Promocija zdravja in mit opolnomočenega državljana*. Doktorska disertacija. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 2004.